

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевський В. Студія одного вірша «Дід любимененепокинь» Івана Драча. *Літературна Україна*. 2020. № 1–2. С. 17.
2. Горнятко-Шумилович А. Мотиви старості в творчості Василя Симоненка (нарис проблематики). *Slavica Wratislaviensia*. 2016. Т. 163. С. 389–400. URL: <https://wuwr.pl/swr/article/view/4344> (дата звернення: 30.01.2023).
3. Крупка В. Міфотворчий аспект агіографічних та християнських мотивів у поезії Володимира Забаштанського. *Науковий вісник УжНУ Серія: Філологія. Соціальні комунікації*. 2011. № 26. С. 71–74. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/3945> (дата звернення: 30.01.2023).
4. Юаньпен Г. Дискурс шістдесятництва в українській літературно-художній періодиці: журнал «Дніпро»: дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01. Київ, 2021. URL: https://chtyvo.org.ua/authors/Ho_Yuanpen/Dyskurs_shistdesiatnytstva_v_ukrainskii_literaturno-khudozhnii_periodytsi_zhurnal_Dnipro/ (дата звернення: 29.01.2023).

ДЖЕРЕЛА

1. Драч І. Крила: поезії. Харків: Фоліо, 2001. 78 с.
2. Олійник Б. Вибране: поезії, поеми. Київ: Етнос, 2009. 638 с.
3. Симоненко В. Лебеді материнства. Київ: Молодь, 1981. 343 с.
4. Симоненко В. У твоєму імені живу : поезії, оповідання, щоденник, записи, листи. 2-ге вид. Київ: Веселка, 2003. 382 с.

Марина Мерещук
Наук. керівник – к. філол. н. Зелененька І. А.

ГЕРОЇЧНИЙ МАНІФЕСТ ЮРІЯ ЛИПИ: «СВІТЛІСТЬ» ЯК ПРЕДТЕЧА «СУВОРОСТІ»

Анотація: у статті проаналізовано вплив ранньої поетичної творчості Юрія Липи з імпресіоністично-акварельною манерою письма на процес формування зрілого світогляду мистця-борця, на модерністський маніфест у проєкції від збірки «Світлість» до збірки «Суворість».

Ключові слова: модернізм, імпресіонізм, неоромантизм, символізм, екзистенціалізм, історіософська поезія.

Annotation: *the article analyzes the influence of Yuri Lypa's early poetic work with an impressionistic-watercolor style of writing on the process of forming a mature worldview of the artist-wrestler, on the modernist manifesto in the projection from the collection "Svitlist'" to the collection "Suvorist'"*.

Keywords: *modernism, impressionism, neo-romanticism, symbolism, existentialism, historiosophical poetry.*

Літературно-художня спадщина Юрія Липи посідає чільне місце в мистецькій та в науковій царинах, починаючи вже з перших десятиліть ХХ століття, адже спрямована на систематизацію та структурування цінностей українського народу, європейських цінностей, одна із ключових серед них – свобода. Вона є дійсно унікальним явищем в історії літератури України, в історії філософії, етики й естетики, в аналізі діяльності УСС, зокрема, яку вивчали Маланюк Є. Ф. [Маланюк 2005: 470-471], Костельник Г. Ф. [Костельник 1938], Боронь О. В. [Боронь 2005: С. 494 – 505], Роздольська І. В. [Роздольська І. 2020], Зелененька І. А. [Зелененька 2019: 16-22], що дозволяє розкривати широкі інтерпретаційні можливості ліричного визвольного канону для сучасників у межах вужчих і ширших досліджень.

Справжнім покликанням лікаря, воїна й мистця Юрія Липи стала глибоко лірична, любовно-сповідальна поезія, у якій чимало пейзажування, а також патріотична, громадянська, громадянсько-філософська й націософська. Незважаючи на індивідуальний скептицизм, на критичний погляд щодо власної поезії, органічно й поступально розвивався авторський стиль, у глибині традицій, у річищі модернізму, із глибинністю націософських переконань, конструктивних поглядів, ліричних переживань та почуттів. Вельми привабливою є лексика автора, лаконізм звертальності, апеляцій до народу, до війська, до побратимів, широкої світової громадськості, до матері, до коханої, до родини й навіть до ворога.

У першій збірці Юрія Липи з типовою модерністською (імпресіоністською) назвою «Світлість», котра вийшла друком в 1925 році, уміщено вірші, написані до того часу, у період боротьби УСС у складі УНР за свободу українських земель від будь-якої тиранії та від імперіалізму, вона охоплювала справді світлі переживання автора,

сповнені бажання перемоги та справедливості, прагнення до цивілізованого, європейського життя власного та всього народу. Збірка була не випадково надрукована в таборі інтернованих вояків війська УНР у місті Каліші, це було місце українського таборування, місце зосередження військовополонених усусів. Згодом значна кількість українських вояків там же й оселилася та створила активне освітнє та культурне життя, що протрималося майже до завершення 30-х років ХХ століття, доки більшовицька навала не почала тотальну окупацію західних теренів етнічних українських земель, розкрутивши жорстоку репресивну машину, невідому до того українцям, звиклим до європейськості, хоч і під гнітом Австро-Угорщини. Колорит збірки, характер віршів свідчить про це.

Збірка вийшла накладом у 3 книги на 44 сторінках, книжкову оправу проєктував для Юрія Липи Роберт Лісовський, відомий український художник-графік, послідовник традицій Михайла Бойчука та Георгія Нарбута, автор ілюстрації до третього видання збірки поезій Павла Тичини «Сонячні кларнети» (1922 р.). Це був дебют Юрія Липи як лірика – аквареліста-імпресіоніста, котрий стрімко еволюціонував від власне ліричних до вольових інтонацій, від тональної та барвистої «Світлості» до строгих історіософських алюзій «Суворості» (1928 р.), а далі – і до збірки «Вірую» (1931 р.). У віршованій збірці «Світлість», котра відрізняється від тогочасної неоромантичної, громадянської поезії та від діяльності Юрія Липи в УСС, відчувається своєрідна екзальтація автора, втеча поета від буденності, від жорстокого лихоліття воєн, що наступило й не минає, а також від безглуздя на тлі світових катаклізмів. Інтонації «Суворості» вже більш вистояні, виражені чи не в кожному слові, наче звітно-маніфестні, а не власне поетичні.

Природно, що дебютна збірка медика й вояка Юрія Липи миттєво викликала жвавий інтерес у літературознавчих та в мистецьких колах. Мухин М. М., відомий тогочасний літературознавчий критик і публіцист, спершу не відзначив витончену манеру імпресіоніста, але згодом знаходив у ліриці січового стрільця непомітну загальну красу та глибину натури ліричного суб'єкта [Мухин 1953: 40]. Свого часу Маланюк Є. Ф., вельми прихильний загалом до творчості Юрія Липи як до військового побратима, дав не зовсім однозначну оцінку тим віршам, що склали основу збірки «Світлість», вказавши, що серед вартісних і характеристичних творів чимало, так би мовити, ліричних

метеликів-одноднівок, перехідних ліризованих настроїв. [Маланюк 2005: 477].

На переконання Базилевського В. О., автора розвідки «Юрій Липа (1900 – 1944). Вино тарантулів», Євген Маланюк відмежувався від «Світлості», зосередивши увагу на «Суворості», саме через потреби побачити в мистецькій натурі борця, а не художника, що було актуальним. Однак те, що Юрій Липа, почасти завдяки мистецьким експериментам в амплітуді від першої до другої збірки, стоїть поруч із австрійським поетом-символістом, предтечею екзистенціалізму Райнером Марією Рільке та з французьким символістом Полем Валері, є маланюківським відкриттям. Володимир Базилевський вбачає в раннього Юрія Липи наслідування інтонацій «Кобзаря». Урешті вельми актуальним є таке його міркування та спостереження з цитуванням відповідного вірша Юрія Липи: «Щоб осягнути Липу як характер, а отже, й знайти відмичку до його поезії, досить прочитати “Вино тарантулів”, вірш, який завершується рядком: «Убивців душ – забий! То – справедливість...» [Базилевський: 2012].

Бентега романтики юних літ, особисте щастя та героїчна боротьба за УНР, ідентифікація ліричного суб'єкта «Світлості» у межах народу й боротьби, котрі стали за незалежність України та за європейські цінності, за гуманізм, - ось матриця відчуттів, що переходять у зріле розуміння боротьби, формуючи його. Зрештою, ліричний суб'єкт стає втіленням борця-стратега та відчайного борця-мислителя, котрий без вагань виборів право бути індивідуальністю, а не безликою масою в межах режиму, і прийняв як основу буття особисту ідеологію вільної людини-борця, яка свідомо синтезувала розуміння місця та ролі України в геополітичному просторі. Ця літературна й нелітературна стратегія є, по суті, поєднанням реальності з ірреальним; вона наближається до історіософських шукань, до діяльності вісниківської квадриги, набуваючи широчини звучання у «Суворості».

Єдність часопросторова в осмисленні автора особливо принадна, вона відображена в мотивах мети життя й боротьби, що єднаються й дають безстрашність у всьому, усе заради волі та краси рідного краю, бо лише вільний край може бути красивим. Не спостерігаємо у ранній ліриці мотивів наголошеної особистої мети, вона тлумачиться в історіографічному дискурсі – є мотив пізнання України та високого призначення України, що добре висвітлений у рядках поезії «Блищиться всесвіт...»: «І образ гордий і смутний / Мій порив полонив...» (Ю. Липа, с. 79), «...Квіте покрикувань, ясній, / О квіте

далечин, / У радісній душі моїй / Буди Безсмертний Чин!» (Ю. Липа, с. 79). Отже, перша збірка відомого лікаря, поета, політолога та вояка УСС Юрія Липи «Світлість», що загалом позначена імпресіонізмом, засвідчила появу нового чуттєвого чоловічого письма, що швидко трансформувалося й переростало в мужні інтонації захисника, випросторюючись у грізних інтонаціях «Суворості». Письмо згаданих збірок вельми вплинуло на подальший розвиток силуети Юрія Липи як борця за справедливість та аналітика боротьби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Базилевський В. Юрій Липа (1900–1944). Вино тарантулів. *Слово Просвіти*. Електронний режим доступу: <http://slovoprosvity.org/2012/07/13/iuriy-lypa-1900-1944-vyno-tarantuliv/>.
2. Боронь О. Недруковані дописи Юрія Липи. Твори: у 10 т. Т. 1. Львів: Каменяр, 2005. С. 494 – 505.
3. Зелененька І. А. Художній ідеал у розумінні Миколи Євшана. *Постать Миколи Євшана в контексті розвитку українського модернізму: Збірник наукових праць. Випуск 6*. Ред. колегія: Н. Поляруш, В. Ткаченко, І. Зелененька, В. Крупка. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2019. 204 с. С. 16 – 22.
4. Костельник Г. Ф. З глибини провалля. Мета. 1938. 1 січня.
5. Коструба П. П. Рецензія на збірку «Суворість» Ю. Липи. *Дзвони*. 1931. Ч. 1. С. 491 – 492.
6. Липа Ю. Поезії: Уклав Є. Маланюк. Торонто, 1957.
7. Липа Ю. Твори: у 10 т. Т. 1. Післямова Маланюка Є. Юрій Липа – поет. Львів: Каменяр, 2005. С. 470 – 488.
8. Маланюк Є. Ф. Книга спостережень: статі про літературу, Київ: Дніпро, 1997. С. 277.
9. Роздольська І. Літературний феномен Українських Січових Стрільців: функціонування та структура покоління : монографія. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2020. 444 с.
10. Мухин М. Яснозбройний Юрій. *Київ*, січень. 1953. С. 40.
11. Чижевський Д. І. Українське літературне бароко: Вибрані праці з давньої літератури. Київ: Обереги, 2003. С. 277.